

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri Vəlif Talıbovun "Naxçıvan Muxtar Respublikasında xalça sənətinin qorunmasına və inkişaf etdirilməsinə dair 2018-2022-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında" Sərəncamı ilə nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə "Tədbirlər Planı" təsdiq edilmiş və görülməli işlər müəyyənləşdirilmişdir. Bununla əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikasının aid təşkilatları, nazirlik, komitə, təhsil müəssisələri ilə yanaşı, AMEA-nın Naxçıvan Bölməsində də qarşısına bir sıra vəzifələr qoyulmuşdur.

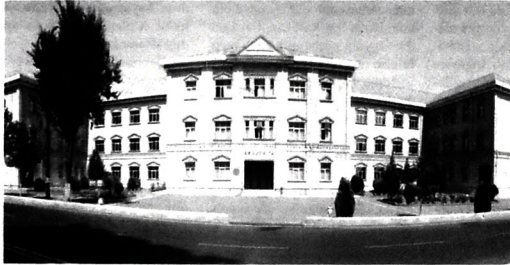
Belə ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasında xalçaçılıq sahəsində aparılan elmi-tədqiqat işlərinə sistemli şəkildə salmaq üçün Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin 25 iyul 2018-ci il tarixli qərarı ilə Bölmənin Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun tərkibində Xalçaçılıq sektoru (keçmiş adı "Xalçaçılıq" elmi-tədqiqat qrupu) yaradılıb. 2018-ci il noyabrın 1-də fəaliyyətə başlayan sektorda Naxçıvan xalçaçılığının yaranması, keçdiyi inkişaf yolunu, hazırkı vəziyyətinin öyrənilməsi və s. məsələlər başlıca vəzifələr kimi qarşıya qoyulub. Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Fəxrəddin Səfərlili bizimlə söhbətində bildirdi ki, milli mədəniyyət tariximizin öyrənilməsində mühüm yer tutan xalçaçılıq sənəti hələ ən qədim dövrlərdən Naxçıvan diyarında da meydana gəlmiş və əsaslı inkişaf yolu keçmişdir. Ərazinin təbii-coğrafi şəraiti imkan vermişdir ki, kond təsərrüfatının mühüm sahəsi olan heyvandarlıq inkişaf etdirilsin. Heyvandarlığın inkişafı isə zəruri qida məhsullarının təmin edilməsi ilə yanaşı, həmçinin insanların maddi məişət ehtiyalarına olan tələbatının da ödənilməsinə mühüm şərait yaratmışdır. Xırda buynuzlu heyvanlardan alınan yun məhsullarından toxuculuq, o cümlədən də xalçaçılıq sənəti nümunələri hazırlanmışdır ki, bu da əhalinin məişətinin, maddi rifah halının yaxşılaşdırılmasında önəmli rol oynayıb. Beləcə tarixi çox qədim dövrlərə gedib çıxan xalçaçılıq sənəti xalq sənətlərinin tərkibində əsrlər boyu yaşadılmış, inkişaf etdirilmiş, zamanımıza qədər gəlib çatmışdır deyənlər alim söhbətində davam edərək

Naxçıvan bəzi xalça növlərinin yaradıldığı ilk mərkəzlərdən olub

AMEA Naxçıvan Bölməsində xalçaçılığın tarixi və inkişafı ilə əlaqədar sistemli tədqiqatlar aparılır

qeyd etdi ki, xalça toxuculuğu Naxçıvan sənətkarlığında mühüm yer tuturdu. XIV əsrdə Azərbaycandan xalçaların kütləvi şəkildə Avropaya aparılmağa başlamışdı. Bu da təsadüfi deyildi. XIII əsrdə monqol istilasının ciddi fəsadlarından sonra Azərbaycan iqtisadiyyatı və mədəniyyəti yenidən dirçəlib, Avropa ilə sıx ticarət əlaqələri yaradılırdı. XIII-XIV əsrlərdə Azərbaycandan xarici ölkələrə çoxlu xalça və xalça məmulatı ixrac edilirdi. Tarixi qaynaqlardan verdiyi məlumatla görə, digər sənətkarlıq sahələri ilə yanaşı, Orta əsrlər dövründə Naxçıvan xalçaçılıq sənəti böyük şöhrət qazanmış və yüksək səviyyədə inkişaf etmişdi.

rində yaradılan xalçatoxuma müəssisələrini, gənclərə xalçaçılıq sənətinin incelikləri öyrədilən kursları, dərəcələri xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Dövlətin diqqət və qayğısı nəticəsində Naxçıvan Dövlət Xalça Muzeyi yaradıldı. "Naxçıvan xalçaları", "Naxçıvan xalçaçılığı: ənənə və müasirlik" kitabları çap olundu. Ölkə Prezidenti İlham Əliyevin "Naxçıvan şəhərində xalça istehsalı emalatxanasının tikintisi, təchizatı və infrastrukturunun yaradılması ilə bağlı tədbirlər haqqında" 15 fevral 2018-ci il tarixli Sərəncamı və Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri Vəlif Talıbovun "Naxçıvan

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin meşarı və qurucusu ümummilli lider Heydər Əliyev ikinci dəfə siyasi hakimiyyətdə qayıdışından sonra Azərbaycanda, o cümlədən Naxçıvan Muxtar Respublikasında da keçmiş mədəni irsə diqqət və qayğı artırılmış, xalq yaradıcılığı nümunələrini, eləcə də xalçaçılığın inkişaf etdirilməsi üçün dövlət səviyyəsində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu tədbirlər çərçivəsində Naxçıvan şəhərində, muxtar respublikanın müxtəlif yaşayış yerlə-

Muxtar Respublikasında xalça sənətinin qorunmasına və inkişaf etdirilməsinə dair 2018-2022-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında" 9 aprel 2018-ci il tarixli Sərəncamı Naxçıvan Muxtar Respublikasında xalçaçılığın yüksək səviyyədə inkişafına öz müsbət təsirinə göstərən mühüm dövlət sənədidir.

Burada əsas məqsəd muxtar respublikada xalçaçılıq sahəsində maddi və mənəvi irsin qorunması, davamlı inkişafı,

xalçaçılığın xammal təminatının formalaşdırılması, yeni iş yerlərinin yaradılmasının dəstəklənməsi, xalçaçılıq sahəsində, o cümlədən yun tədarükü və emalı, yun ipliklərin istehsalı üzrə ixtisaslı kadr hazırlığını həyata keçirmək, xalçaçılığın rəqabət qabiliyyətinin və ixrac potensialının artırılması, Naxçıvanın tarixi xalçaçılıq mərkəzinə xas olan qədim çeşnlərin bərpa edilməsi, istehsalatda təbiiq, yeni çeşnlərin hazırlanması və bu çeşnlərin əsasında xalçaların toxunmasıdır. Əl-əl xalçatoxuma sənəti sahəsində unudulmuş olan ənənələrin, xalçaçılıqla məşğul olan sənətkarların bədi və texniki iş usullarının, xalça çeşnlərinin bərpası və inkişaf etdirilməsi, təbliği, ipliklərin təbii boyalarla boyanması üçün müvafiq istehsal sahəsinin təşkilinin dəstəklənməsidir. Həmçinin Naxçıvan Xalçaçılıq məktəbinin elmi cəhətdən və sistemli şəkildə araşdırılması, yeni elmi nəşrlərin hazırlanması, xalçaçılıq sahəsində unudulmuş olan ənənələrin bərpası sahəsində tədqiqatlar aparılması başlıca vəzifəsi kimi bölmə əməkdaşlarının qarşısına qoyulmuşdur.

Fəxrəddin Səfərlili bildirdi ki, ölkə Prezidentinin və Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri'nin qeyd olunan sərəncamları ilə qarşıda

duran vəzifələrin yüksək səviyyədə yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar institutda Naxçıvanda xalçaçılığın yaranması, keçdiyi inkişaf yolu, hazırkı vəziyyəti ilə əlaqədar tədqiqatlar aparılır. Sərəncama uyğun olaraq təsdiq olunmuş "Tədbirlər Planı"nda institut əməkdaşlarının üzərinə qoyulan xalçaçılıq yerinə yetirilməsi istiqamətində bir sıra işlər görülmüşdür. Qeyd edək ki, xalçaçılıqla əlaqədar təsdiq edilmiş elmi-tədqiqat işi Dövlət Proqramına uyğun olaraq ardıcıl şəkildə yerinə yetirilir. 2019-cu ilin Iş planına uyğun olaraq qədim tarixə və ənənələrə malik Naxçıvanda xalçaçılıq sənətinin meydana gəlməsi istiqamətində araşdırmalar aparılır.

Alim qeyd etdi ki, ötən müddət ərzində əməkdaşlar tərəfindən xalçaçılıq sənəti ilə bağlı yaşlı nəsilədən ənənəvi xalçaçılıq sənətinin bədi və texniki iş usulları öyrənilib, xalçaçılıq, onun yaranması, inkişaf tarixi, xalça toxunmasında istifadə edilən naxışlar, ornamentlər, boyaqçılıq və sair ilə əlaqədar kütləvi informasiya vasitələrində çıxışlar olub və qəzet materialları, məqalələr dərc edilmişdir. Tədqiqat materialları əsasında "Naxçıvanda xalçaçılıq tarixində və günümüzdə" adlı monoqrafiya çap olub. Nəşrdə xalqımızın tarixini, mədəniyyətini, incəsənətini və məişət tərzini özündə yaşadan qiymətli milli-mənəvi dəyərlərimizdən biri olan xalçaçılıq sənətinin Naxçıvanda yaranması, inkişaf yolu və bugünkü vəziyyətinin bərpası, xalçaların üzərində toxunan naxışlar, ornamentlər haqqında məlumat verilir. Qədim el sənətindən və xalçaçılığın ilk nümunələrindən sayılan keçəcəlik, toxuculuq sənəti, xalçaçılığın inkişafında mühüm rol oynayan boyaqçılıq və digərləri ilə bağlı aparılan tədqiqatlar yer alıb. Həmçinin əməkdaşlarımız "Naxçıvan xalçaçılığı: keçmişdən günümüzdə" adlı konfransda iştirak edib.

Fəxrəddin Səfərlinin sözlərinə görə, 2020-ci il üzrə təsdiq edilmiş elmi-tədqiqat işinə əsasən "Naxçıvanda xalçaçılığın inkişaf tarixi" mərhələsi üzrə tədqiqatlar aparılır. Araşdırmalarda məlumat olub ki, Azərbaycanın digər regionların-

Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

da olduğu kimi, Naxçıvanda da toxunan xalçalar xovsuz və xovlu texnikası ilə hazırlanıb, Naxçıvan zili, şəddə, vərni kimi xalça növlərinin yaradıldığı ilk mərkəzlərdən olub.

Tədqiqat ilində əməkdaşların Türkiyə Cümhuriyyətinin Mardin şəhərində keçirilən 3-cü Beynəlxalq Mardin Artıqlı Elmi Araşdırmalar Konqresinə gəndirilməsi morozun tam məti beynəlxalq tədbirin materiallarında işıq üzü görüb. Həmçinin toxuculuq sənəti ilə bağlı açıq dünya ensiklopediyası olan Vikipediya xalçaçılıqla, xalçalar üzərində toxunan naxışlar, ornamentlər və kitablər ilə bağlı material yerləşdirilib. "Naxçıvan məmariq abidələri və xalça nümunələri üzərindəki ornamentlərin oxşarlığı", "Naxçıvanda milli geyim mədəniyyətinin formalaşmasında ipəkçiliyin rolu", "Naxçıvan xalçaları üzərindəki motivlər", "Naxçıvan xalçaları üzərindəki hündəsi ornamentlər" və sair adlı məqalələr kütləvi informasiya vasitələrində işıqlandırılıb.

Xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərini özündə yaşadan bə sənəti inkişaf etdirmək və gələcək nəsillərə çatdırmaq ümüdə borcumuzdur deyənlər alim söhbətində sonunda vurğuladı ki, gərülən işlərlə yanaşı, Dövlət Proqramında nəzərdə tutulan tədbirlərin bundan sonra da layiqincə həyata keçirilməsi, Naxçıvanda xalçaçılığın tarixi və inkişafı ilə əlaqədar tədqiqatların genişləndirilmək üçün bütün qüvvəmizi səfərbər edib sayılı çalışacağıq.

Türkanə BƏYLƏRLİ

Məqalə Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə çap edilib